

ЕКСПОРТНЕ ВІДШКОДУВАННЯ ПДВ У КОНТЕКСТІ УМОВ ІНКОТЕРМС

І.В.Кушнір

Питання про визнання прав деяких експортерів на повернення ПДВ виникло, коли в березні поточного року Державна податкова адміністрація України (ДПАУ) роз'яснила, що експортери, які самостійно не вивозять товар за межі митної території України, не мають права застосовувати нульову ставку ПДВ і претендувати на відшкодування податку. На думку податкової, експорт продукції на умовах FOB, FAS, DAF, EXW (ці умови не передбачають зобов'язання експортера поставляти товар через кордон), необхідно обкладати 20% ПДВ. Унаслідок чого багато компаній-експортерів позбавилися права претендувати на відшкодування ПДВ. Окрім того, чи не кожному експортеру за результатами перевірки пред'явлено акти, по яких вони повинні заплатити начебто "недоплачене" ПДВ за 2000-2001 роки плюс штрафні санкції. Таким маневром ДПАУ спробувало перетворити заборгованість перед експортерами на заборгованість експортерів. Аргументи відомі: нібито товар проданий на території України, тому нульова ставка застосовувалася необґрунтовано.

Умови постачання зводяться до наступного: "Е", згідно з якими продавець передає товар покупцю на власних виробничих площах; "F", згідно до яких продавець передає товар перевізнику; "С", за яких продавець укладає договір на перевезення, не засвідчують фактичний вивіз товарів, тому не приймалися до уваги як підтвердження на експортне відшкодування податку на додану вартість. Тільки умови постачання "D", згідно яким товар доставляється до місця призначення (яке, нагадуємо, повинне бути розташоване за межами України), могло надати право на застосування нульової ставки ПДВ, хоча за умови постачання DAF товар не перетинає границю країни призначення. Тому "безпечними" умовами постачання, що відповідали б, відповідно до правил ІНКОТЕРМС, усім вимогам законодавчих і інших нормативно-

правових актів для одержання платником ПДВ права на застосування нульової ставки цього податку по операціях експорту товарів, залишалися такі:

- DES (постачання із судна) — продавець виконав свої обов'язки по постачанню, якщо товар, що не пройшов імпортного розмитнення, наданий у розпорядження покупця на борті судна в названому порту призначення;
- DEQ (постачання з причалу) — продавець виконав свої обов'язки по постачанню, якщо товар, що не пройшов імпортного розмитнення, наданий у розпорядження покупця на причалі (набережній) у названому порту призначення;
- DDU (постачання без сплати мита) — продавець здійснює постачання покупцю товару без проведення його імпортного розмитнення і без розвантаження з будь-якого прибулого транспортного засобу в названому місці призначення;
- DDP (постачання зі сплатою мита) — продавець здійснює постачання покупцю товару, що пройшов імпортне розмитнення, без розвантаження з будь-якого прибулого транспортного засобу в названому місці призначення.

Якщо ж товари вивозилися за межі території країни нерезидентом (тобто неплатником ПДВ) чи якщо товари не вивозилися за межі території України (втрата, псування товарів, зміна покупця тощо), то операції з продажу таких товарів платником ПДВ мали обкладатися податком на додану вартість по ставці 20 відсотків.

Бажання податкової інспекції очевидне — знизити виплату ПДВ із бюджету в умовах недоодержання коштів і вже існуючої значної заборгованості по відшкодуванню цього податку. На сьогоднішній день заборгованість по поверненню ПДВ складає 6 млрд. гривень (з яких 2 млрд. грн. — прострочена заборгованість). Подібне трактування ДПАУ правил ІНКОТЕРМС є спірним та викликало безліч дискусій науковців та експертів з уряду і Української спілки промисловців та підприємців. А тим часом компанії-експортери, не отримавши відшкодування ПДВ, на яке вони розраховували, втративши свою платоспроможність, почали подавати в суд позови один за іншим, і якимсь навіть

увадалося вигравати справи. За неповернення ПДВ експортери можуть подавати на податківців до суду за такими статтями Кримінального кодексу:

- ст. 219 “Доведення до банкрутства” — від 13 600 грн до до трьох років обмеження волі,
- ст. 206 “Протидія законній господарській діяльності” — від двох років обмеження волі до десяти років позбавлення волі,
- ст. 365 “Перевищення влади або службових повноважень” — від двох років виправних робіт до п'яти років позбавлення волі.

Конфлікт між податківцями та експортерами необхідно було терміново вирішувати, тим більше, що врожай зернових практично зібраний, а вивозити його експортери не поспішали, не будучи упевнені в тому, що держава відшкодує ПДВ. І, можливо, під тиском інтересів агросектора та по інших, не менш вагомим причинам, ДПАУ таки розрядила ситуацію.

5 вересня 2002 року Державна податкова адміністрація України указом № 418 затвердила “Податкове роз'яснення щодо порядку застосування нульової ставки податку на додану вартість по операціях по вивозі (експорту) товарів за границі митної території України”. Тепер суб'єкти господарювання можуть розраховувати на застосування нульової ставки ПДВ при експорті товару, однак — тільки після фактичного перетинання товарами границі (завершення оформлення вивізної митної декларації).

Згідно з новим роз'ясненням ДПАУ, у випадку, якщо за експортним контрактом з нерезидентом продукція в звітному періоді не вивозиться за межі митних кордонів України, а відвантажується до місця формування експортних партій для наступного відправлення за кордон, то податкові зобов'язання в платника податку — експортера по нульовій ставці в цьому звітному періоді не виникають. Однак платнику податку необхідно ще підтвердити факт перетинання товаром митного кордону України. Таким підтвердженням для платника податку на додану вартість є оригінал п'ятого основного листа (“екземпляр для декларанта”) вантажної митної декларації, на якому митним органом по звертанню платника податку зафіксований фактичний

вивіз експортованих товарів за територію України, засвідчений гербовою печаткою митного органу і підписом відповідальної офіційної особи. Цей документ разом з розрахунком експортного відшкодування надається податковому органу. Як і усі відомчі документи, дане роз'яснення набирає силу з дня його опублікування. Але до цього йому ще необхідно пройти реєстрацію в Міністерстві юстиції.

Однак, незважаючи на те, що в документі визнається факт експорту на всіх умовах ІНКОРТЕРМС, це ще не значить, що експортер відразу ж одержує право на застосування нульової ставки. Положення документа говорять про те, що компанії, що реалізує свій товар на експорт (наприклад, зі складу в Миколаєві), доведеться чекати застосування нульової ставки ПДВ доти, доки її партнер оформить митну декларацію і вивезе товар за межі митного кордону. А це, звичайно, займає досить тривалий час.

Документ усе-таки не може не обнадіювати експортерів. Експортери можуть сподіватися, що епопея з визнанням їх експортерами податковими органами закінчилася, і їм більше не доведеться масово поневірятися по судових інстанціях, щоб підтвердити свій статус. Нарешті ДПАУ затвердила роз'яснення до порядку застосування нульової ставки ПДВ при експорті товарів. Проблема з визнанням права за експортерами на відшкодування ПДВ навіть за умови продажу товару на митній території України незабаром повинна вирішитися остаточно. Експерти Української асоціації імпортерів і експортерів відзначають, що тепер ніяких проблем з визнанням прав на відшкодування ПДВ при експорті не повинно виникати. Правда, право на відшкодування ще не означає реального одержання ПДВ із бюджету. Але дану проблему потрібно буде вирішувати вже Кабінетові міністрів України.